

SENDİKACILIĞIN DÜNÜ VE BUGÜNÜ

Prof. Dr. Orhan Tuna

Istanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi

27 Mayıs ihtilâlinde sonra memleketimizde sendikacılık, işçi ve işveren meslek teşekkülleri tekrar aktüel bir mâna ve mahiyet almıştır. Tekrar diyoruz, çünkü hususiyle İkinci Cihan Harbi sonrasında mesele parti çekişmeleri ve rey mülâhazaları içinde bir çok defalar hararetlenmiş, ancak aradan uzun zaman geçmeden uyumuş ve uyutulmuştur. Bu itibarla içinde bulunduğumuz teşriî devrede işçi - işveren münasebetlerinin tanziminde Garp demokrasisine gerçekten uygun müesseselerin kabul edilmesini ve kollektif pazarlık, grev ve lokavt vesaire gibi problem'lerin samimî şekilde ele alınarak demokrasi rejimlerindeki örneklere göre halledilmesini gönülden dileriz.

Son bir asır zarfında sendikacılık hareketleri Garp cemiyetlerinde de bir hayli istihaleler geçirmiştir. Başlangıçta sür'atli bir gelişme çok zaman mümkün olamamıştır. Sanayicilerin mukavemeti, icra ve teşriî organlarının dünya görüşü, umumî efkârın kayıtsızlığı, devrin doktrinleri, coalition hakkının tanınması, sonra da gelişmesi hususunda ciddî engeller hazırlamıştır. Nitekim bundan aşağı yukarı bir asır kadar evvel, 1854 tarihli Prusya Sanayi Kanunu hazırlanırken, bu kanunun mucip sebep'ler lâyihasında sendikacılık hareketleri hakkında dercedilen bir fıkra, o devirlerde icra ve teşriî mercilerinin işçi meslek teşekkülleri hakkında ne düşündüklerini gayet veciz bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu fıkrayı beraberce okuyalım : «Her türlü şüphe'den uzaktır ki, işinin birleşmesi, sendikalar kurması fabrikaların mevcudiyetini tehlikeye koymakta, kargaşalık ve ayak'anmaya kolayca sebep olmakta ve âmme emniyetini tehdit etmektedir».

Sendika'lar bu tarihten takriben bir asır sonra Garp memleketlerinde Devletin ve cemiyet hayatının en sağlam temellerinden biri haline gelmiş, hükûmetlerin dış ve bilhassa iç politikaları üzerinde fevkalâde nâfiz bir rol oynamaya başlamıştır. Nitekim son yıl'arda Federal Alman Hükûmeti, Hans Bockler gibi tanınmış bir sendika idarecisinin hâtırasını anmak maksadiyle hususî pul serileri çıkar-

muş, Birleşik Amerika Devletleri Cumhurreisi memleketin iktisadî istikrarı ve dış politika meselelerinde sendikaların yardımını istemiş, İsveç'in şöhretli sendika liderlerinden ve 1921 de Nobel Sulh Mükâfatı ile mükâfatlandırılmış olan Hjalmer Branting'in yüzüncü doğum yıldönümü bu memlekette büyük merasimlerin mevzuunu teşkil etmiş ve bu münasebetle İsveç postaları idaresi hususî hâtıra pullarından mürekkep bir seri yayımlamış, İngiltere'de sendika liderleri en yüksek icra mevkilerine ve resmî makamlara kadar yük-selmışlerdir.

* * *

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, sendikalar zamanımızda Garp memleketlerinde ve sanayi cemiyetlerinde Devletin dayandığı kuvvetli temellerden biri haline gelmiştir. Bunlar Devletle fert arasında yer almış birer meslek teşekkülüdür ve belli başlı fonksiyonları muayyen fertlerin menfaatlerini kolektif şekilde Devlet içinde ve muayyen menfaat gruplarına karşı korumaktan ibarettir.

Diğer taraftan geçen asrın sonlarına kadar «işçi» ile «fakirlik» birbirinden ayrılması kabil olmayan müteradif iki kelime olarak kabul edilmiş bulunuyor, hattâ bu durum tabii telâkki ediliyordu. Filhakika mülkiyet sahibi olmayan ve ancak işgücünü kullanabilecek durumda bulunan herkes fakir olmak mecburiyetindeydi. Bu tip insan, seçim hukuku tarihinin de açıkça gösterdiği gibi, ayrıca ana hürriyetlerinden de mahrum idi. Ancak sanayileşme hareketlerinin gittikçe yayılması neticesinde eski tip ecir zümre sendikalar sayesinde kuvvetli ve kudretli bir grup haline gelmiştir. Filhakika bugün işçiler bütün sanayi devletlerinde aktif nüfusun ekseriyetini teşkil etmektedirler. Gerçekten ücret karşılığı çalışanların sayısındaki artışla birlikte, demokrasinin de kurulup yerleşmesi zahiren paradoksal bir durum arzemiş, işçiler bütün vatandaşlık hak ve hürriyetlerine sahip bir hale gelmiş, demokrasinin bütün nimetlerinden faydalanmış, ancak iktisadî bakımdan tıpkı Orta Çağ işçileri gibi, sırf ücret geliriyle yaşamak durumlarını muhafaza etmişlerdir. Filhakika «mülkiyetten mahrum» ecirlere siyasî hakların tanınması, kapitalist rejimin fevkalâde cüretkâr bir aksiyonu telâkki edilmek icap eder. Hattâ sosyalist teori siyasî hürriyetlerin iktisadî bağıllık ile bağdaşabileceğinden, yani bu iki hâdisenin birbiriyle kabili telif olup olmadığından çok zaman şüphe etmiştir. Nitekim gerek Lassalle, gerek Marx birbirine intibak etmiyeceğini sandıkları bu durumu ortadan kaldırmayı düşünmüşler, bunlardan

birincisi istihsal kooperatifleri kurmak suretiyle işçileri kapitalist birer fert haline getirmek, ikincisi ise istihsal vasıtaları üzerindeki hususî mülkiyet rejimine nihayet vermek suretiyle ecirlik müessesesini ortadan kaldırmak istemişlerdir. Ancak bugünkü demokratik rejimler için bu iki görüş te gerçekleşmiş değildir.

Filhakika ücret karşılığı emek rejiminin haiz olduğu bütün şartlara, yahut işçilerin istihsal prosesindeki bağımlı durumlarına rağmen, cemiyet ve devleti canlı ve hareketli bir şekilde muhafaza ve idame etmek mümkün olabilmektedir. Bir taraftan kapitalizmin devamlı şekilde gelişmesi, diğer taraftan devlet ve cemiyetin tahhik edici müdahaleleri Marx'ın sefilleşme nazariyesiyle devlet nazariyesinin tamamıyla yanlış olduğunu çok geçmeden ortaya koymuştur.

Gerçekten sendika, G. Briefs'e göre, kuvvetli bir pragmatizm'e dayanmakta ve aslında işçiler tarafından bizzat geliştirilen bir sosyal reform müessesesi mahiyetini taşımaktadır. Sendika teşkili hakikatte ve ilk sırada emek piyasasında yer almış olan sendika âzasının durumunu kollektif hareket etmek suretiyle ıslah etmeğe matuftur. Şu hale göre, sendika tamamıyla carî nizam içinde doğmakta ve yaşamaktadır. Sendikacılık hareketleri serbest piyasa ekonomisinin iş'emesi, mülkiyet rejimi, temettü müessesesi, arz ve talep kanunları gibi mutaları birer şart olarak kabul etmek ve bu prensiplere göre çalışmak mevkiindedir. Sendika kendi âzasının hususî menfaatlerini temsil etmek ve hareket serbestisine sahip ve malik olmak gibi hedefler ve şartlar güder. Sendika ferdî değil, daima kollektif münasebetlerde bulunur.

Diğer taraftan klâsik sendika belli başlı üç ana fonksiyona sahip bulunmaktadır: 1) Büyük bir sosyal gurubu temsil eder. Zira sendika olmadıkça bu zümre devletin ve ekonominin sessiz ve dilersiz bir objesi hâlinedir. 2) Karşılıklı yardım temin eder ve 3) müşterek hareketleri organize eder.

Hususiyle bu üçüncü fonksiyon sendikalara bir kartel karakteri vermektedir ki, bilhassa bu karakter iktisadî bakımdan sendikaların en mühim hususiyetini teşkil etmektedir. Çünkü böyle bir kartel iktisadî hayatın «gerileyen marjinal moral» inin yani, Laisser - Faire kapitalizminin artık cemiyet için istifade edilmesi imkânı olmayan şekline nihayet vermektedir.

Bilindiği gibi, işçi koalisyonlarının doğuşunu tarihi bakımdan bilhassa şu hâdise ile izah etmek mümkündür. Ondokuzuncu asırda loncaların yer yer ortadan kaldırılması ile birlikte, ücret karşılığı olarak üçüncü şahıslara ait iş yerlerinde bağımlı olarak çalışan işçi ve müstahdemlerin de kendi meslek menfaatlerini korumak gayesiyle cemiyet kurmaları ve teşkilâtlanmaları umumiyetle yasak edilmiş olduğundan, bu durumda işçiler çalışma şartlarını ve ücretlerini kendi işverenleriyle tek tek pazarlık etmekte, netice itibariyle çok zayıf bir vaziyete düşmekteydiler. Filhakika emek arzının bu atomistik manzarası karşısında işverenler ücret hadlerini ve umumiyetle iş şartlarını kendileri için en elverişli şekilde tesbit ve tayin imkânına daima sahip bulunuyorlardı.

Tek tek işçiler için bu durum karşısında iki alternatif bahis mevzuu bulunuyordu. Bunlardan birincisi işverenin teklif ettiği iş şartlarını olduğu gibi kabul etmek, diğeri ise başka bir iş aramak: işçi, kendisine teklif edilen çalışma şartlarını ve ücret hadlerini reddetme halinde, fiilen gelirinden de feragat etmiş olmakta ve dolayısıyla kendisinin ve ailesinin ekonomik varlığı tehlikeye düşmüş bulunmaktadır. Diğer taraftan emeğin çalışma piyasasından uzak tutularak daha elverişli şartlar altında arzı, emek sahiplerinin umumiyetle servet ve varlık sahibi olmamaları, emeğin biriktirilip stok edilememesi ve kolaylıkla başka bir yere nakledilememesi, yani emek sahibine bağlı bulunması dolayısıyla o derece imkânsız yahut müşkül olmaktadır. Kısacası emek bir gelir mukabili derhal kullanılıp sarfedilmediği müddetçe, tamamıyla heder olmağa mahkûm bulunmaktadır.

Şüphe yoktur ki, işverenlerin de, istihsal cihazından faydalanılmayan hallerde ehemmiyetli bazı zarar ve ziyanlara maruz kalacakları âşikârdır ve filhakika sermaye malları kullanılmadıkları müddetçe zararların doğacağı, vergi, faiz, umumî masraflar vesaire gibi malî ve maddî yüklerin nisbî dahi olsa devam edip gideceği bedihidir. Bununla beraber maddî istihsal vasıtalarını ellerinde tutanların, zaman zaman inkıtaa uğrayan istihsal ve gelir karşısında bazı malî ve maddî ihtiyatlara sahip bulunmasından dolayı, ücretlilere nazaran mukavemet kabiliyetlerinin çok daha fazla olduğu ve yine onlara nisbetle çok daha uzun müddet bekliyebildikleri meydandadır. İşte meselemiz bakımından ücretlilerle işverenler arasındaki belli başlı farkı bu nokta teşkil etmektedir.

Diğer taraftan münferit iş ve hizmet akitleri sisteminde işverenlerin, işçi ve müstahdemlere nazaran bariz üstünlüğünü temin eden ikinci bir nokta, işverenlerin munzam işgücü istihdam etmek veya etmemek istemelerinin kendileri için ehemmiyetli bir mesele mahiyeti göstermemesidir. Başka bir ifade ile, hususiyle büyük işletmelerde bu problem işyerinin umumî hasılası üzerinde oldukça ehemmiyetsiz bir rol oynadığı halde, fazladan istihdamı mevzuu-bahis işçiler için bu hâdise bir iktisadî mevcudiyet veya ademi mevcudiyet halinde belirmektedir. Bundan dolayıdır ki, iş akdinin her iki tarafı için emek piyasasında aynı ve müsavi şartlar temin edilmek istenildiği takdirde, emeklerini tek tek arzedenler için bir birleşme ve teşkilatlanmaya imkân vermek ve bunların atomistik strüktürünü ortadan kaldırmak icap etmektedir. Bu durumda, yani işveren kendi karşısında bir işçi veya müstahdem sendikası bulunduğu takdirde, artık kendi şartlarını kabul edecek veya etmiyecek tek bir işçi ile değil, bilâkis iş yerinde çalıştırdığı bütün ücretlilerin işi durdurmaları veya işlerine devam etmeleri gibi iki ayrı vaziyetle karşılaşacaktır. Böyle bir durum, yani grev tehdidi elbette daha yüksek ücretlerin elde edilmesi zaviyesinden işçiler için bir önceki vaziyetle mukayese edilemeyecek derecede tesirlidir. Çünkü bu halde işveren için iş yerinin tamamıyla durdurulmasından doğabilecek zarar ve ziyan çok daha fazladır. Hususiyle işçilerin tesis edecekleri bir grev fonu, carî gelirlerin grev dolayısıyla inkıtâ halinde, malî ve nakdî ihtiyatlara malik olmamak gibi, bunlar için en kritik bir durumu ortadan kaldıracak ve bunların vaziyeti aşağı yukarı işverenlere müsavi ve müvazi bir seviyeye ulaştırmış olacaktır.

Diğer taraftan hakikat şudur ki, zamanımızda yüksek derecede sanayileşmiş ekonomilerde sendikaların pazarlık taktiği çok hallerde işverenlerin pazarlık taktiğine müsavi, hattâ bir bakıma onlarınkinden üstün bir mahiyet iktisap etmiş bulunmaktadır. Filhakika sendikalar iki taraflı bir inhisarın doğurduğu çekişme ve pazarlığın neticesi olan belirsiz bir muntaka içinde bu gerginliği kendi lehlerine kullanabilmektedirler. Hattâ sendikalar sırf kendi âzasının istismarını önliyecek kudrette olmaktan başka, muayyen hallerde ve belirli mânada diğer halk guruplarını dahi gayelerine vasıta edebilmektedirler.

Bu mânada sendikalar kendi kudret ve iktidarlarından faydalanabilmek için, kolaylıkla anlaşılacağı üzere, en müsait şartları, istihsal edilen mallara veya görülen hizmetlere karşı vaki talebin,

fiyat bakımından gayri elâstikî olduğu ve iş gücü talep hacminin ücretlerin yükseltilmesinden pek az müteessir olduğu veya böyle bir faktörün asla tesiri altında kalmadığı iş kollarında bu'abilmektedirler. Filhakika bu kabil hallerde önce, hususiyle emeğin makineler tarafından kolaylıkla veya asla bertaraf edilemeyeceği, ikinci olarak muayyen bir iş için yapılan ücret masraflarının, işletmenin umumî masrafları çerçevesi içinde nisbeten düşük bir kısım teşkil ettiği iş kollarında rastlanmaktadır. Bundan başka sendikaların yüksek ücret taleplerini gerçekleştirebilmek bakımından müsait imkânlarla ve iyi şanslara sahip oldukları sahalarda, yabancı rekabetin mühimsenecek bir rol oynamadığı piyasalardır. Bununla yakından alâkalı olarak bilfarz A.B.D. de sendika siyasetinin İsviçreye nazran çok daha radikal bir temayül gösterdiğini müşahede etmek kabildir. Zira İsviçre'nin cihan piyasalarına sürüm yapmak mecburiyeti kuvvetli bir bağlılık meydana getirmekte ve ithal malları rekabeti ekseri hallerde çok müessir bir fren vazifesi görmektedir. Buna mukabil küçük san'atlar ve hizmet ifa eden işletmelerde olduğu gibi, cihan piyasalarıyla bunlar arasında bir mesafenin mevcut bulunması ve bu durumun doğurduğu tabii mânada bir himaye, yahut arzu edilmeyen yabancı rekabetin ithalât zorlukları ihdası suretiyle uzak tutulabildiği sanayi kollarında işçilerle işverenler arasında hiç de nadir olmayan hallerde gerçek bir mutabakata rastlanmaktadır ki, bunun hedefi her iki gurup için de faydalı neticeler doğuracak olan yabancı memleketlere ve mallara karşı himayeyi daha da kuvvetlendirmek temayülüdür.

Hususiyle bir bakıma çok faydalı neticeler verdiği tecrübelerle anlaşılan mübalâğalı bir tam istihdam politikasının yerleşmiş olduğu memleketlerde sendikalar ücretlerin yükseltilmesine matuf taleplerini devamlı olarak kabul ettirebilecek durumdadırlar. Bu kabil hallerde işverenler de ehemmiyetli zorluklarla karşılaşmadan yüksekçe masrafları müstehlik ve alıcılara intikal ve inikâs ettirebilirler. Şüphe yoktur ki, böyle bir sistemin gerçekleştirilebilmesi için ön şart, tediye vasıtalarının arz elâstikiyetinin gittikçe artan nakit ihtiyacını beslemeğe kifayet edecek kadar mebzul olduğu moneter bir sistemin mevcudiyetidir. Başka bir ifade ile, kredi hacmi genişletilmediği takdirde, daha yüksek efektif ücret tediyelelerinden doğan genişlemelerin tesiri er veya geç sönmeğe mahkûm bulunacaktır. Bundan dolayıdır ki, böyle bir durumun ve politikanın icapları olarak, işçi sendikalarının sahip oldukları iktidar po-

zisyununun Devletin ve Merkez Bankasının malî ve kredi politikasına kadar genişleyip yayılmasının zarurî olduğuna, diğer taraftan bilfarz Merkez Bankasının bağımsızlığının ortadan kalkması gibi bir vaziyetin meydana gelmesine işaret etmek yerinde olur. Filhakika hâdiselerin ve vakıaların böyle bir istikamet takip ettiği memleketler umumiyetle sosyalist idare sistemine tâbi ekonomilerdir. Bu kabil memleketlerde fiyat yükselmelerinin devamlı şekilde tekerrür ettiğini ve netice itibariyle paranın satın alma gücünün zayıfladığını tesbit etmek mümkündür.

* * *

1958 de İngiliz sendikalarının sayısı 401'e ve âza miktarı ise 9,6 milyona yükselmiştir. Bu rakkamlar on yıl öncekilerle kıyaslandığı takdirde, sendika sayısında 15 kadar bir azalma, buna mukabil âza sayısında yarım milyona kadar bir artış tesbit edilebilir. İngiliz sendikalarının yine 1958 deki gelir yekûnu 27 milyon Sterlini geçmektedir. Bu miktar aşağı yukarı 800 milyon Türk lirası karşılığıdır. Ayrıca İngiliz sendikaları müteakip yıla 85 milyon Sterlinlik bir fonla girmişlerdir. İngiliz sendikaları bilhassa cesamet itibariyle büyük bir ehemmiyet arzetyekte, beş yüzden daha az âzaya sahip sendika sayısı 304 olduğu halde (bu sendikaların umumî âza adedi 52.000), 250.000 ve daha fazla âzaya malik sendika adedi ancak 7'yi (bu sendikaların umum âza sayısı 4.763.000) bulmaktadır.

Bu memlekette 1939 danberi sendikaların âza sayısındaki değışmeler takip edilecek olursa, 1939 da umum âza sayısının 6.298 milyon olduğu, bu miktarın 1944 de 8.087 milyona, 1952 de 9.577'ye ve 1958 de ise 9.616'ya yükseldiğı görülür.

İngiltere'de sendikaların çeşitli resmî makamlarla temas ve münasebetleri meselesi dikkate değer bir seyir takip etmiştir. Bilingi gibi, bu memlekette resmî organlar uzun müddet sendikaları bilmezlikten gelmişlerdir. Bu davranış daha sınaî ihtilâl devrinde başlamış ve bir müddet gittikçe şiddetini arttırmıştır. Filhakika bu vaziyetin düzeltilmesi ve sendikaların cemiyetin bütünü ile kaynaştırılması için yıllarca süren mücadeleler olmuş, ancak uzun bir yol katedildikten sonra bugünkü duruma gelinmiştir. Filhakika bugünkü İngiltere'de sendikalar en az 65 resmî müessesede, resmî komite ve komisyonda temsil edilmektedir.

İngiltere'de sendikacılık hareketlerinin üç işçi hükûmetine karşı durum ve tutumu (1924, 1929 - 1931, 1945 - 1951) dikkate şayan bir fasıl teşkil eder. Bilindiği gibi bu üç hükûmette de sendika hareketlerinin mümessilleri yer almış bulunuyorlardı. Ancak buna rağmen İngiliz İşçi Sendikaları İttihadı işçilere karşı daima dostça davranmış bulunan bu hükûmetlere karşı tam bir karar serbestisini muhafaza etmiştir. Bundan başka sendikalar 1951'i takip eden devrede de İşçi Partisine bağlı olarak kalmakta devam ettikleri halde, muhafazakâr hükûmetlere karşı prensip itibariyle yıkıcı bir muhalefete gitmemişler, bilâkis normal münasebetlerini devam ettirmişlerdir. Maamafih bu durum şiddetli ve sürekli iş mücadelelerinin cereyan ettiği ve devletin umumiyetle işverenleri koruduğu geçmiş yıllarda da böyle olmuştur. Yeni olan cihet, muhafazakâr hükûmetlerin, sendikaların son derece hâkim bir mevkie ulaşmış bulunmalarını dikkate alarak, sendikaları şeklen dahi gücendirmeye dikkat etmesidir. Bu itibarla muhafazakâr hükûmetler sendika aleyhtarlığı ile tanınmış kimseleri asla Çalışma Vekil'ğine getirmemekte, bilâkis sendikaların itimadını kazanmış ve bu teşekküllerle hiç bir zaman ihtilâfa düşmemiş bulunan politikacılara bu vazifeyi tevdi etmektedir. Hülâsa İngiltere'de âmme organ'arı şekil itibariyle sendikalara karşı daima müsaadekâr ve müsamaha-kâr davranmışlar ve İkinci Cihan Harbinden önce çıkarılan sendika aleyhtarı kanunlar, 1951 den sonra tekrarlanmamıştır.

* * *

İngiltere'de olduğu gibi, Avrupa karasının Garp memleketlerinde de işçi sendikaları hareketi sosyalist - demokratik bir felsefeye, bir dünya görüşüne dayanmaktadır. Bu itibarla 1945 tarihli Alman Sendikacılık Hukukundaki yasaklara rağmen, bugün Alman sendikacılığının Amerikan mânasında her hangi bir ideolojiye, bir dünya görüşüne istinat etmediği söylenemez. Sosyalist fikirler, proletarya fikri, nasyonalizasyon temayülleri zamanımızda dahi Avrupa sendikacılığına nazarı cereyanlar itibariyle şekil vermektedir.

Filhakika bugün Federal Almanya'da sendikacılık hareketleri üzerinde devamlı olarak tesirlerini gösteren fikirler reformist sosyalizm, kararlara iştirak, siyasî ve iktisadî demokrasi, sanayiin sosyal kontrolü ve sulh maksatları için çalışması, beşerî münasebetler, doğmatik sosyalizmden uzaklaşma gibi anlayışlardır.

Almanya'da İkinci Cihan Harbi sonrasında durum açlık, mahrumiyet, fakirlik ve yoksulluk olarak vasıflandırılabilir. Yalta Konferansında bu memleket dört işgal mıntakasına ayrılmış ve memleketin küllü bir şekilde iktisadî ve siyasî kontrolüne karar verilmişti. Nazizm bir siyasî sistem olarak tamamiyle itibardan düşmüştü. Sendikalar ve Nazi cereyanı dışındaki partiler gibi demokratik organizasyonların ihyası belli başlı bir hedef olarak ele alınmıştı. Nazilerle işberaberliği yaptıkları için işverenler de bir hayli itibardan düşmüşlerdi. Sovyetler Şark Almanyasında, kendi işgal mıntakalarında Sovyet örneklerine uygun sosyalist bir devlet ve cemiyet kurmuşlardır. Britanya mıntakasında iktidar, İşçi Hükûmetinin kontrolü altında bulunuyordu. Amerikan işgal mıntakasında Amerikalılar Almanyanın iktisaden serbestisine kavuşmasına ve serbest bir işletme rejimi kurmasına gayret etmişlerdir. Sendikacılık hareketleri Amerikan işgal makamları tarafından bilhassa teşvik ve tahrik edilmiştir. Ancak Alman sanayiinin kartel bünyesini ortadan kaldırmak ve sanayii sulh maksatlarına hazırlamak için tedbirler almışlardır. Bu tarihte Almanya'da işçi sendikaları bakımından teşkilâatlanma meselesi basit değildi. Çünkü Nazi rejimi devrinde muhtelif memleketlere sığınan Alman sendikacıları harpten sonra sendikacılık hareketlerinin takip edeceği istikamet hususunda muhtelif fikirlere sahip bulunuyorlardı. Büyük bir ekseriyet İngiliz tipi sosyalizme taraftardı. Hülâsa fikirler itibariyle bir tecanüs yoktu. Bununla beraber Weimar devrindeki fikirler, yani ana istihsal kollarının âmme tarafından kontrolü fikri büyük bir rağbet bulmamıştır. Harpten sonra bu memlekette sendikalar önce lokal, sonra Land ölçüsünde, nihayet federal mikyasta organizasyonlar vücade getirmişlerdir.

Bundan sonra, 1949 - 1951 yılları Alman sendikacılık hareketleri için çok mühim hâdiselere sahne olmuştur : Merkezî Hükûmet kurulmuş, sendikalar taazzuv etmiş, kararlara iştirak kanunu çıkmıştır. Bu arada Maden Ocakları İşçileri Sendikasıyla Madenî Eşya İşçileri Sendikası, Kararlara İştirak Kanunu çıkıncaya kadar greve devam edeceklerini ilân eylemişlerdir. Nihayet kömür, demir ve çelik sanayii kollarına şâmil olmak üzere bahis mevzuu Kanun çıkmıştır. 1952 de intişar eden başka bir kanun mütebaki sanayi kollarında da kararlara iştirak hakkını tesis etmiş, ayrıca işletme komiteleri meselesini nizama bağlamıştır.

Filhakika Almanya'dan başka hiç bir memlekette ne sendikalar, ne dosyal demokrasi hareketi iktisadî bakımdan kararlara iştirak hakkı istemiş ve bu isteği grev tehdidi altında kabul ettirebilmiştir. Esasen böyle bir hakkın köklerini tahsisen Almanya'ya has meselelerde aramak doğru olur. Bu sistemin mucip sebebi daha ziyade siyasîdir ve vaktiyle Nasyonal Sosyalizmin iktidara gelmesinde teşebbüs erbabının türlü yollardan gayreti bu işin üzerinde âmil olmuştur.

Almanya'da kalkınma safhasında kararlara iştirak rejiminin ücretlerin şekil alması üzerinde büyük tesirleri olduğu söylenemez. Esasen bu devrede ücretlerin bünyesi üzerinde rol oynayan çeşitli âmillerin tesir derecelerini sıhhatli bir şekilde ölçmek te mümkün değildir. Maamafih bu memlekette sadece produktivite gelişmesinin senede %5-5.5'ğü bulduğu dikkate alınacak olursa, ücret trendi üzerinde âmil olan diğer faktörlerin nisbeten ehemmiyetsiz olduğu görülür. Filhakika bu memlekette mer'iyette olan kollektif akitlere göre, 1960 yılında 13 milyon işçinin umumî ücret seviyesinde % 11 - 12 nisbetinde bir yükselme kaydedilmiştir. Efektif ücretlerin bunun da yukarısında olduğuna şüphe yoktur.

Federal Almanya'da 1958 rakkamlarına göre, «Alman İşçi Sendikaları İttihadı» nı teşkil eden 16 sanayi sendikasında âza sayısı, 6,331 milyona varmaktadır. Umum ücret ve maaş erbabının sayısının takriben 20,5 milyon civarında olduğu dikkate alınacak olursa, organize ücretliler nisbetinin %30,8'ze vardığı görülür.

* * *

Amerika Birleşik Devletlerinde sendikalar, bundan bir kaç yıl önce, inkişaf yolunun yeni bir noktasına ulaşmışlardır. Filhakika 1955 yılında AFL ve CIO gibi iki muazzam sendika organizasyonunun birleşmiş olması, sırf Amerikalı işçilerin devlete ve cemiyete yeni şekiller vermek hususundaki büyük kudretinin bu yoldan temerküzü mânasını taşımamakta, ayrıca Amerikan halkının memleketin umumî siyaseti ve bu arada iç ve dış politikası üzerindeki nüfuz ve tesirinin esaslı şekilde artması mânasına da gelmektedir. Bu suretle 13 milyon âzaya sahip olan yeni dev teşekkül kendi mensuplarından, Birleşik Devletlerin cihan sulhünü idame, milletlerin istiklâl ve hürriyeti, insanlığın refah ve saadeti hususunda devamlı gayretler sarfetmelerini istemekte ve bunu bir ana politika olarak kabullenmiş bulunmaktadır. Yeni büyük teşekkül neşrettiği

bir beyannamede, hususiyle dış politika bakımından bazı hedeflere işaret etmektedir. Bunlar arasında dünyayı diktatörlerden, dikta rejimlerinden, komünizmden, fakrî sefalet ve harplerden kurtarma gayesi dikkate değer bir nokta teşkil etmektedir. Yeni hedefler doğmatizmden daima uzak kalmış Amerikan sendikacılık hareketlerine yeni bir karakter vermektedir. Diğer taraftan Amerika Birleşik Devletlerinde ücret karşılığı çalışan insanların sayısının 70 milyona vardığı gözönünde tutulacak olursa, sendikalar içinde organize edilmiş ücretliler nisbetinin % 25 civarında bulunduğu görülür. Bu arada memleketin Şimal kısımlarıyla Cenup kısımları arasında sendikaların kuvveti ve teşkilatlanma bakımından ehemmiyetli farkların mevcut olduğuna işaret etmek yerinde olur. Hü-lâsa Amerika Birleşik Devletlerinde ücret karşılığı çalışan insanların büyük bir nisbeti bugün dahi organize bir hale getirilememiştir.

Bu yeni sendika teşekkülü bütün memlekete şâmil olmak üzere yeni âza kazanmağa matuf büyük bir kampanya açmıştır. Bu hususta daha füzyonu takiben geniş plânlar hazırlanmıştır. O tarihtenberi bu yolda sarfedilen ehemmiyetli gayretlere rağmen Amerikan sendikacılık hareketlerinde bir durgunluğun mevcudiyetini inkâr etmek mümkün değildir. Bundan dolayı âza sayısının esaslı şekilde arttırılmasına matuf teşebbüsler küçümsenemeyecek müşkül-lerle karşılaşmıştır. Bunun başlıca sebebini teknik gelişme neticesinde işgücü bünyesindeki esaslı değişmeler teşkil etmektedir. Otomasyon, bir taraftan işçi sayısının hızla artmasına mâni olduğu gibi, diğer taraftan müstahdem sayısında sür'atli bir gelişmeye yol açmaktadır.

Avrupa memleketlerinde kolektif pazarlık sistemi üzerinde milletlerarası rekabet ön sırada gelen bir problem ve endişe kaynağı olduğu halde, Amerika Birleşik Devletlerinde durum bu derece ehemmiyetli değildir. Zira bu memleketin millî gelirinin çok mühim bir kısmı dış ticaret münasebetlerine bağlı değildir ve istihsal edilen malların % 90 - 95'i bizzat bu memlekette sarfedilmektedir. Ancak son zamanlarda tekstil ve elektrik cihazları sanayii, kısmen de otomobil sanayii milletlerarası rekabetin gittikçe artan şiddetini hissetmeğe başlamıştır. Bununla beraber yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, Amerika'da milletlerarası rekabet endişesinin kolektif pazarlık sistemi üzerindeki tesirleri zayıftır.

Diğer taraftan kolektif pazarlık bakımından bu memlekette küçük pazarlık üniteleri hâkimdir. Filhakika Amerika'da bir işverenler sendikasının kolektif pazarlığa girişmesi oldukça nadirdir. Bunun sebepleri bir hayli karışık ve çeşitlidir. Demokratik düşünce tarzı her işvereni hürriyetini muhafazaya ve bizzat kolektif pazarlığa girişmeğe sevketmektedir. Diğer taraftan memleketin çalışma hayatında ötedenberi yerleşmiş olan tradisyonel temayüller ve Avrupa memleketlerinin aksine olarak memleketin ve işletmelerin büyük olması gibi faktörler bu hususta rol oynamaktadır. Hülâsa burada çok zaman lokal kolektif akitlere rastlanmaktadır. Diğer taraftan federasyonlar da ekseri hallerde sayısı mühim miktarlara varan âzanın mes'uliyetini üzerlerine almak istememektedirler. Bu itibarla Amerika'da işverenler sendikalarının kolektif akitlerdeki mes'uliyetleri, Avrupa'daki emsaline nazaran oldukça azdır. Diğer taraftan Amerika'da sendikalar, yine Avrupa'dakilerin aksine olarak, işletmelerin işine kadar nüfuz etmiştir. Bilindiği gibi burada mümessiller heyeti yani işçi temsilcilerinden mürekkep komiteler yoktur. Shop Steward sendikaların tâ kendisidir. Çünkü Amerikan sendikalarında ideolojik ayrılma ve bölünmeler mevzu bahis değildir. Bu memlekette işçi temsilcileri aynı zamanda sendikaların iş yerlerindeki ve işletmelerdeki temsilcileridir. Hükümetin rolü asgariye indirilmiştir. Tradisyonel olarak taraflar âmme organ'larını kolektif pazarlık meselelerinde ekarte etmişlerdir.

* * *

Netice itibariyle bütün Garp dünyasında bugün sendikaların karşılaştıkları meseleler ana hatlariyle aynıdır. Gayeler dün olduğu gibi bugün de müsterektir. Ancak milletlerarası sendikacılık âleminde hâlâ ehemmiyetli bazı güçlüklerle rastlanmaktadır. Filhakika millî menfaatlerin çeşitli olması yüzünden milletlerarası sendikacılık hareketleri beklenen gelişmeleri göstermemektedir. Bunun dışında Milletlerarası Hür Sendikalar Konfederasyonunun muvaffak olması veya olmaması biraz da dünya şartlarının iyi veya kötü bir istikamet takip etmesine bağlı bulunmaktadır. Yani cihan siyaseti ve ekonomik şartlar elverişli gittiği takdirde, milletlerarası sendikacılık hareketlerinin daha büyük bir hızla gelişmesi beklenebilir.

Diğer taraftan dünya sendikacılık hareketlerinin umumî manzarası bir durgunluk göstermektedir. Bunda çeşitli faktörlerin rolü olduğu muhakkaktır. Bir defa, bir taraftan sosyal mobilité, diğer

taraftan iktisadî refah, vaktiyle sendikacılık hareketlerine dinamizm veren sınıf farklarını hafifletmektedir. Zamanımızda işçi çocukları müstahdem sınıfına yükselebilmekte ve tahsil imkânı ve vasıtaları klâsik işçi ailelerini parçalamaktadır. Ayrıca başta televizyon olmak üzere komünikasyon imkânları orta sınıfları kuvvetlendirmektedir. İktisadî refah sosyal şikâyetlerin gittikçe azalmasına yol açmaktadır. Bunda işçi sınıfının muhafazakâr partilere emniyet ve itimatlarının artması da rol oynamaktadır. Filhakika muhafazakâr partiler refah devleti anlayışını benimsedikçe, sendikalarla aralarındaki mesafeyi kapatabilmektedirler. Bu arada sendikaların günlük işlerde siyasî temayüllerinin gittikçe zayıfladığı müşahede edilmektedir. Gerçekten Avrupa sendikaları fiiliyatta siyasî münasebet ve organizasyonlardan kollektif akit mekanizması ve iktisadî bir organ haline istihale etmektedirler. Ayrıca müstahdem sayısının artması grev hareketleri üzerinde de müessir olmakta, kollektif iş mücadeleleri trendi gittikçe düşmektedir. Siyasî stabilite devamlı bir kollektif pazarlık mekanizması haline gelmekte olan sendikaların nazarlarını siyasî sahalardan kendi meselelerine çevirmelerinde âmil olmaktadır. İşçi sınıfının orta sınıfa kaymasında rol oynayan diğer faktörler arasında, sosyal emniyet sisteminin dikkate değer bir şekilde gelişmesi, M.Ç.T. nin gayret ve faaliyetleri, işçilerin gittikçe artan ölçüde anonim şirketlerin hisse senetlerine sahip ve malik olmaları gibi vakıaların tesirlerini küçümsemek lâzımdır.

* * *

Hülâsa bugünkü vaziyet, bizzat devlet ve sosyal-ekonomik hayat içine yerleşmiş ve kökleşmiş olan sendikaların idarecilerinden, hâlen maziye karışmış mücadele devirlerine nazaran, tamamiyle başka ölçüde hareket ve basiret istemektedir. Bu mülâhazalardan hareket etmek suretiyle istisnasız hemen bütün Garp sendikaları kendi sinelerinde ilmi cihazlar vücade getirmişlerdir. Bu mekanizma bütün ilmi malzemeyi toplamak ve bu malzemeyi sendika idarecileri için kıymetlendirmek, âzanın yetiştirilmesi, talim, terbiye ve tenvir edilmesi gibi fonksiyonlarla vazifelendirmiştir. Zamanımızın sendikası işletmelerde çalışma ahlâkı ve çalışma sevki ile alâkalanmamak mevkiinde değildir. Bugünün sendikası «işletme iklimi» nin ıslahına ve tahsisen devletleştirilmiş iş yerlerinde işçi-işveren münasebetlerinin düzenlenmesine büyük bir ehemmiyet atfetmek zorundadır. Filhakika millî ekonomi için tahammül edilme-

si kabil olmayan sınıf mücadelesi parolasına yahut hiç bir mesne-
de dayanmayıp sırf seçim taktiği icabı bulunan ücret taleplerine
avdet, bizzat sendikalar için dahi bazı vahim neticeler doğurabile-
ceği gibi, her şeyden evvel de sendikaların normal inkişafına sekte
vermektedir.

Sendikacılık çalışmaları bakımından geleceğin emniyet altına
alınabilmesi için en tesirli vasıta gençliği kazanmaktır. Bundan
dolayıdır ki, Garp Avrupası sendikaları, kendi bünyeleri içinde
gençlik hareketlerine büyük ehemmiyet vermekte, genç sendika
fonksiyonerlerinin talim ve terbiyesine bilhassa dikkat etmektedir.
Muhtelif sendika konfederasyonlarına ait mektep ve terbiye mües-
seselerinde sayısız kurslar vücade getirilmiştir. Filhakika Avrupa
memleketlerinin tarihinde bir isim ve yer bırakmış olan şahsiyet-
lerin bir çoğu sendikacılık hareketlerinden yetişmiş insanlardır.
Çok hallerde bunların sendika içindeki faaliyetleri aynı zamanda
müstakbel yükselişleri üzerinde de bir temel vazifesi görmüştür.
İşçiler, müstahdemler ve ilim adamları çalışan nüfusun hayat stan-
dardının yükseltilmesi ve emniyet altına alınması hususunda de-
vamlı ve yorulmaz gayretler sarfetmişlerdir. Garp Avrupasının bu-
günkü yüksek mevki bunların müsterek eseridir.

taraftan iktisadî refah, vaktiyle sendikacılık hareketlerine dinamizm veren sınıf farklarını hafifletmektedir. Zamanımızda işçi güçleri müstahdem sınıfına yükselebilmekte ve tahsil imkânı ve vasıtaları klâsik işçi ailelerini parçalamaktadır. Ayrıca başta televizyon olmak üzere iletişim imkânları orta sınıfları kuvvetlendirmektedir. İktisadî refah sosyal şikâyetlerin gittikçe azalmasına yol açmaktadır. Bunda işçi sınıfının muhafazakâr partilere emniyet ve itimatlarının artması da rol oynamaktadır. Filhakika muhafazakâr partiler refah devleti anlayışını benimsedikçe, sendikalarla aralarındaki mesafeyi kapatabilmektedirler. Bu arada sendikaların günlük işlerde siyasî temayüllerinin gittikçe zayıfladığı müşahede edilmektedir. Gerçekten Avrupa sendikaları fiiliyatta siyasî münasebet ve organizasyonlardan kolektif akit mekanizması ve iktisadî bir organ haline istihale etmektedirler. Ayrıca müstahdem sayısının artması grev hareketleri üzerinde de müessir olmakta, kolektif iş mücadeleleri trendi gittikçe düşmektedir. Siyasî stabilite devamlı bir kolektif pazarlık mekanizması haline gelmekte olan sendikaların nazarlarını siyasî sahalardan kendi meselelerine çevirmelerinde âmil olmaktadır. İşçi sınıfının orta sınıfa kaymasında rol oynayan diğer faktörler arasında, sosyal emniyet sisteminin dikkate değer bir şekilde gelişmesi, M.Ç.T. nin gayret ve faaliyetleri, işçilerin gittikçe artan ölçüde anonim şirketlerin hisse senetlerine sahip ve malik olmaları gibi vakıaların tesirlerini küçümsemek lâzımdır.

* * *

Hülâsa bugünkü vaziyet, bizzat devlet ve sosyal-ekonomik hayat içine yerleşmiş ve kökleşmiş olan sendikaların idarecilerinden, hâlen maziye karışmış mücadele devirlerine nazaran, tamamiyle başka ölçüde hareket ve basiret istemektedir. Bu mülâhazalardan hareket etmek suretiyle istisnasız hemen bütün Garp sendikaları kendi sinelerinde ilmî cihazlar vücade getirmişlerdir. Bu mekanizma bütün ilmî malzemeyi toplamak ve bu malzemeyi sendika idarecileri için kıymetlendirmek, âzanın yetiştirilmesi, talim, terbiye ve tenvir edilmesi gibi fonksiyonlarla vazifelendirmiştir. Zamanımızın sendikası işlemlerde çalışma ahlâkı ve çalışma şevki ile alâkalanmamak mevkiinde değildir. Bugünün sendikası «işletme iklimi» nin ıslahına ve tahsisen devletleştirilmiş iş yerlerinde işçi-işveren münasebetlerinin düzenlenmesine büyük bir ehemmiyet atfetmek zorundadır. Filhakika millî ekonomi için tahammül edilme-

si kabil olmayan sınıf mücadelesi parolasına yahut hiç bir mesne-
de dayanmayıp sırf seçim taktiği icabı bulunan ücret taleplerine
avdet, bizzat sendikalar için dahi bazı vahim neticeler doğurabile-
ceği gibi, her şeyden evvel de sendikaların normal inkişafına sekte
vermektedir.

Sendikacılık çalışmaları bakımından geleceğin emniyet altına
alınabilmesi için en tesirli vasıta gençliği kazanmaktır. Bundan
dolayıdır ki, Garp Avrupası sendikaları, kendi bünyeleri içinde
gençlik hareketlerine büyük ehemmiyet vermekte, genç sendika
fonksiyonerlerinin talim ve terbiyesine bilhassa dikkat etmektedir.
Muhtelif sendika konfederasyonlarına ait mektep ve terbiye mües-
seselerinde sayısız kurslar vücade getirilmiştir. Filhakika Avrupa
memleketlerinin tarihinde bir isim ve yer bırakmış olan şahsiyet-
lerin bir çoğu sendikacılık hareketlerinden yetişmiş insanlardır.
Çok hallerde bunların sendika içindeki faaliyetleri aynı zamanda
müstakbel yükselişleri üzerinde de bir temel vazifesi görmüştür.
İşçiler, müstahdemler ve ilim adamları çalışan nüfusun hayat stan-
dardının yükseltilmesi ve emniyet altına alınması hususunda de-
vamlı ve yorulmaz gayretler sarfetmişlerdir. Garp Avrupasının bu-
günkü yüksek mevkiî bunların müsterek eseridir.